



Universiteit  
Leiden  
The Netherlands

## Een begrippenapparaat voor de beschrijving van redeneringen van politici

Gallhofer, I.N.; Saris, W.E.; Valk, B.M. de

### Citation

Gallhofer, I. N., Saris, W. E., & Valk, B. M. de. (1978). Een begrippenapparaat voor de beschrijving van redeneringen van politici. *Acta Politica*, 13: 1978(3), 371-382. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3451867>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3451867>

**Note:** To cite this publication please use the final published version (if applicable).

using fewer, but abstract and complicated bipolar statement-items.

## References

- Brown, R., 1958, *Words and things*; (Glencoe, The Free Press).
- Comrey, A. L., Newmeyer, J. A., 1965, Measurement of Radicalism and Conservatism; *Journal of Social Psychology*, 67: 357-369.
- Eysenk, H. J., 1954, *The Psychologist of Politics* (Londen, Routledge); id., 1971, Social Attitudes and Social Class, *British Journal of Social and Clinical Psychology* 10 : 201-212.
- Ferguson, L. W., 1939, Primary Social Attitudes; *Journal of Psychology*, 8: 217-223.
- Hendrickson, A. E., White, P. O., 1964, Promax; A quick method for rotation to oblique simple structure; *British Journal of Statistical Psychology*, 17: 65-70.
- Kaiser, H. F., 1958, The Varimax Criterion for Analytic Rotation in Factor-Analysis, *Psychometrika*, 23: 187-200.
- Kerlinger, F. N., 1967, Social attitudes and their criterial referents; A structure theory, *Psychological Review*, 74, 2: 110-122.
- Kerlinger, F. N., 1967, Social attitudes and their criterial referents; A structural preliminary study; *Educational and Psychological Measurement*, 32: 613-630.
- Kerlinger, F. N., C. P. Middendorp, I. Amón, 1975, The structure of social attitudes in three countries: Tests of a criterial referent theory; *International Journal of Psychology*, 11: 4: 265-279.
- McClosky, H., 1964, Consensus and Ideology in American Politics; *American Political Science Review*, 58, 2: 361, 382.
- Middendorp, C. P. 1977, Links-rechts en progressief-conservatief in Nederland, in: G. A. Irwin, J. Verhoef en C. Wiebrens (ed.), *De Nederlandse Kiezer 1977*; (The Hague, VAM).
- Middendorp, C. P., 1978, *Progressiveness and conservatism; the fundamental dimensions of ideological controversy and their relationship to social class*; (The Hague, Mouton).
- Prothro, G. W., G. M. Grigg, 1960, Fundamental Principles of Democracy: Bases of Agreement and Disagreement; *Journal of Politics*, 22: 276-294.
- Ray, J. J., 1973, Conservatism, Authoritarianism and Related Variables: a Review and Empirical Study, in: G. D. Wilson (ed.), *The Psychology of Conservatism*, (Londen, New York, Academic Press).
- Rossiter, C., 1962, *Conservatism in America: The Thankless Persuasion*, (New York, Vintage Book).
- Thurstone, L. L., 1947, *Multiple-factor analysis* (Chicago, Univ. of Chicago Press.).
- Wilson, G. D. (ed.), 1973, *The Psychology of Conservatism*; (Londen, New York, Academic Press).

## Onderzoek

### Een begrippenapparaat voor de beschrijving van redeneringen van politici

I. N. Gallhofer, W. E. Saris, B. M. de Valk

Sinds de publikatie van J. von Neumann's en O. Morgenstern's 'Theory of games and economic behavior' (1947) heeft een grote ontwikkeling plaats gehad op het gebied van de besliskunde, bijv.: P. Fishburn (1964, 1970), R. D. Luce and H. Raiffa (1957), H. Raiffa (1961, 1968), A. Rapoport (1966, 1970, 1974). Ook op het terrein van de beleidsanalyse wordt aan de besluitvorming aandacht besteed, zie bijv.: G. Kuypers (1973), Commissie voor de ontwikkeling van beleidsanalyse (1971, etc.).

Naast deze normatieve richting die streeft naar het ontwikkelen van richtlijnen voor het nemen van beslissingen zijn ook reeds enkele empirische studies verricht die nagaan op welke wijze beslissingen genomen worden om op basis daarvan een bijdrage te leveren tot een descriptieve theorie, bijv.: M. Leiseron (1968, 1970), A. de Swaan (1973), W. E. Saris, I. N. Saris-Gallhofer (1975) en talrijke publikaties in het Journal of Conflict Resolution.

In het kader van een beschrijvend onderzoek naar de besluitvorming in de buitenlandse politiek van Nederland na 1900 willen we de wijze bestuderen waarop politieke besluitvormers hun beslissingen formuleren.

Dit vereist in de eerste plaats de keuze en definitie van een te hanteren begrippenapparaat. Daarom zullen we in de eerste paragraaf een aantal mogelijke begrippen de revue laten passeren en onze uiteindelijke keuze beargumenteren. Wanneer de keuze juist is dan zouden deze begrippen door de codeurs op betrouwbare wijze uit de teksten gehaald moeten kunnen worden. Dit wil zeggen:

1 — dat dezelfde codeurs bij herhaling op gelijke wijze deze begrippen uit de teksten moeten kunnen opsporen (intracodeurbetrouwbaarheid);

2 — dat verschillende codeurs dezelfde begrippen uit dezelfde teksten kunnen halen (intercodeurbetrouwbaarheid).

Of dit ook zo is wordt in paragraaf 3 aangegeven. In paragraaf 2 zullen we kort ingaan op de onderzoeksoptzet.

## 1 Herkomst en definitie van de gehanteerde begrippen

In eerder verricht onderzoek<sup>1</sup> is gebleken dat het in de normatieve theorieën gehanteerde begrippenapparaat ook bruikbaar was voor empirisch onderzoek. In de keuze van onze begrippen hebben we ons dan ook gebaseerd op deze theorieën. De definities van de begrippen berusten derhalve zowel op concepten uit de besliskunde als op noties uit de beleidsanalyse. Als representanten voor de besliskunde werden P. Fishburn (1964) en J. Kriens, G. de Leve (1971) gekozen. Bij de beleidsanalytische benadering baseerden we ons op G. Kuypers' doel-middelen-analyse of finale-methode (1973) en op vertegenwoordigers van de kosten-baten analyse van de Commissie voor de Ontwikkeling van Beleidsanalyse (1975, 1976).

De vermelde theorieën veronderstellen allen dat een beslisser of een groep beslissers bepaalde doeleinden wenst te realiseren. Voordat hij echter tot handelen overgaat wordt hij geacht de situatie waarin hij verkeert aan een grondige analyse te onderwerpen. De definities van de begrippen weerspiegelen deze veronderstelling.

*Huidige toestand* — Uitspraken in documenten die de huidige situatie beschrijven waarin de beslisser verkeert noemen we 'huidige toestand'.

Dit begrip wordt zowel in de besliskunde als ook in de beleidsanalyse gehanteerd. In de besliskunde<sup>2</sup> verstaat men onder 'de toestand van het systeem' een combinatie van factoren waarvan de te nemen beslissing afhankelijk is. De keuze betreffende de relevantie van factoren ligt bij de beslisser. In de beleidsanalyse (de finale methode)<sup>3</sup> wordt 'uitgangssituatie' gedefinieerd als een 'constellatie van factoren, welke dan ook, die zich voordoen op het moment van kiezen of handelen van een actor en die voor dat kiezen of handelen van betekenis zijn'.

Zinnen zoals bijv.: 'We moeten het feit onder ogen zien dat de Duitsers de aanval op Antwerpen hebben ingezet' werden door de beoordelaars als karakteristiek voor deze categorie beschouwd.

*Evaluatie van de huidige toestand* — Politieke besluitvormers hebben soms ook de neiging om de huidige situatie te evalueren d.w.z. aan te geven of ze de huidige toestand wenselijk vinden of niet. Hoewel in de beleidsanalyse en in de besliskunde dit onderscheid niet wordt gemaakt leek het ons nuttig om voorlopig aan onze begrippenlijst een dergelijke categorie toe te voegen.

De volgende uitspraak illustreert dit concept: 'Hij is van mening dat de politieke toestand voor ons land heden niet minder dreigend is dan een half jaar of een jaar geleden'.

### *Mogelijke acties*

(a) *Mogelijke acties van de eigen partij* — Nadat een besluitvormer de huidige

toestand waarin hij verkeert onderzocht resp. geëvalueerd heeft kan hij zich afvragen welke maatregelen hem ter beschikking staan om bepaalde wenselijke doeleinden te verwezenlijken. Hij kan daarbij een reeks mogelijke alternatieve acties in ogenschouw nemen. Dit begrip noemen we 'de mogelijke acties van de eigen partij'. In de besliskunde spreekt men van 'actie variabelen'.<sup>4</sup> In de finale methode verstaat men onder 'middelen van een actor' al datgene wat de actor kan verrichten, als ook al datgene waarover hij kan beschikken ter bereiking van een doel, een en ander in een gegeven uitgangssituatie'.<sup>5</sup> In de kosten-baten-analyse<sup>6</sup> spreekt men van 'activiteiten' die gedefinieerd zijn als handelingen die voortvloeien uit het toepassen van instrumenten teneinde de gewenste situatie te bereiken.

Als voorbeeld halen we de volgende zin aan: 'In dat geval zouden we moeten besluiten of tot weigering of tot het partij kiezen voor een der strijdende partijen'.

(b) *Mogelijke acties van de andere partij(en)* — De besluitvormer zal er zich echter van bewust zijn dat hij bij de keuze van zijn acties met een mogelijk ingrijpen van een andere partij dient rekening te houden, waardoor zich allerlei niet beoogde gevolgen kunnen voordoen. De andere partij kan namelijk andere doeleinden nastreven welke zelfs tegengesteld aan die van de eigen partij kunnen zijn. De beslisser zal dus de mogelijke alternatieve acties van de andere partij overwegen voordat hij een bepaalde actie kiest. In de besliskunde spreekt men hier ook van 'actie variabelen'.<sup>7</sup> We noemen dergelijke uitspraken 'mogelijke acties van de andere partij'. In de finale methode gebruikt men bij meer-actors beleid het begrip perceptie van de middelen van A resp. B in het belang van zijn einddoel.<sup>8</sup> Zinnen zoals: 'Mocht Engeland ons de eis betreffende de Schelde stellen' werden als kenmerkend voor deze categorie beschouwd.

*Mogelijke nieuwe ontwikkelingen* — Er kunnen zich ook gebeurtenissen voordoen die de gehele politieke situatie voor de besluitvormer wijzigen. Deze zijn weliswaar noch door acties van de tegenpartij(en) noch door eigen maatregelen veroorzaakt maar bepalen de laatste in hoge mate. Dergelijke gebeurtenissen vatten we samen onder het begrip 'mogelijke nieuwe ontwikkelingen'. In de besliskunde vinden we dit concept terug onder de naam 'ontwikkeling in de toestand van het systeem' waarbij zich deze ontwikkelingen min of meer buiten de wil van de beslisser voltrekken.<sup>9</sup> Uitspraken zoals: 'Indien de noodzakelijkheid ontstaat dat we ons in de oorlog mengen' werden als kenmerkend beschouwd.

*Mogelijke resultaten voor de eigen partij* — Men kiest acties om bepaalde gewenste resultaten te bereiken. Het is echter ook mogelijk dat de acties leiden tot niet beoogde effecten die gedeeltelijk zelfs ongewenst kunnen zijn, bijv. door interventie van een andere partij. Daarom zal de keuze van acties be-

rusten op de afweging van de mogelijke gevolgen die daaruit kunnen voortvloeien.

De gehele verzameling van gevolgen, veroorzaakt door acties van de eigen partij of door maatregelen van de andere partij, die in de overwegingen van de beslisser een rol spelen worden onder het begrip 'mogelijke resultaten voor de eigen partij' samengevat. In de besliskunde spreekt men van 'resultaatsvariabelen'<sup>10</sup>. De finale methode daarentegen onderscheidt drie hoofdcategorieën<sup>11</sup>: de beoogde effecten of doelen, (2) averechtse effecten, (3) neven-effecten. De 'beoogde effecten' zijn verder onderverdeeld in 'tussendoelen' en 'einddoelen'. Waarbij 'tussendoel' gedefinieerd wordt als 'een doel dat een actor zich voorstelt te realiseren teneinde een verder gelegen doel te bereiken'.<sup>12</sup> 'Averechtse effecten' zijn gevolgen van middelen van een actor die tegengesteld zijn aan door hem beoogde effecten.<sup>13</sup> 'Neveneffecten' zijn gevolgen van middelen die kunnen optreden naast beoogde effecten en ze kunnen gunstig, ongunstig of van geen belang zijn.<sup>14</sup> Deze drie hoofdcategorieën kunnen o.i. als bijzondere gevallen van de resultaatscategorie uit de besliskunde beschouwd worden met als specificatie dat reeds waarderingen aan de resultaten toegekend zijn.

In de kosten-baten-analyse verstaat men onder resultaat 'het effect van het hanteren van een instrument ter realisering van de gegeven doelstellingen'.<sup>15</sup> Er wordt ook nog onderscheid gemaakt tussen 'beoogde effecten' en 'neven-effecten'.<sup>16</sup> De beoogde effecten kunnen verder verdeeld worden in 'directe resultaten' en 'uiteindelijke effecten'<sup>17</sup> wat overeenkomt met de finale methode. We hebben echter de voorkeur gegeven aan de elementaire begrippen d.w.z. aan een aparte waarderings- en resultaatscategorie daar deze makkelijker waarneembaar zijn dan samengestelde begrippen.

*Waarden van de mogelijke resultaten* — Alvorens de beslisser tot het kiezen van acties overgaat kan hij aan de mogelijke resultaten een waardering toekennen. Deze waardering wordt in de besliskunde 'subjectieve waarde' of 'utiliteit' genoemd.<sup>18</sup> In de kosten-baten-analyse spreekt men van 'waardering van effecten'.<sup>19</sup> Uitspraken betreffende het nut van mogelijke resultaten heten in ons instrument 'waarden'. Een voorbeeld is: 'Dit zou nog het minst gevaarlijk voor ons land zijn'.

*Kansen op acties van de andere partij(en), op resultaten en nieuwe ontwikkelingen* — De acties van de andere partij(en), de nieuwe ontwikkelingen en de resultaten van acties zijn onzeker. Om tot een beslissing te komen door welke maatregelen men hoogstwaarschijnlijk de gewenste resultaten zal bereiken kan men kansschattingen maken betreffende het al dan niet intreden van de bovenvermelde gebeurtenissen. Deze kansuitspraken specificeren de graad van waarschijnlijkheid. Dit begrip komt uit de besliskunde en heet daar 'subjectieve kans'.<sup>20</sup> Uitspraken zoals: 'Hij acht het echter vrij onwaarschijnlijk . . '

werden als karakteristiek voor deze categorie beschouwd.

*Motivering van de al dan niet gekozen actie(s)* — Een ander begrip dat in geen van de hier aangehaalde theorieën expliciet vermeld wordt maar waarvan het ons toch nuttig leek om het aan ons begrippenapparaat toe te voegen noemen we 'motivering van de al dan niet gekozen actie(s)'. Dit concept bevat uitspraken die aangeven wat de beweegredenen zijn om deze of gene actie al dan niet te kiezen. Gedeeltelijk vallen deze uitspraken samen met de criteria die men hanteert, bijv. dat men zo min mogelijk risico's wil lopen. Als voorbeeld vermelden we de volgende zin: 'De enige wijze, waarop men zich de weg kan banen tot een gerechtvaardigde belangenpolitiek is door voor de eigen belangen op te komen'.

In tabel 1 geven we een overzicht van de door ons gehanteerde begrippen en vergelijken ze met de concepten uit de besliskunde en de beleidsanalyse. Daaruit valt op te maken dat het door ons gekozen begrippenapparaat het meest met de in de besliskunde gebruikte noties overeenkomt. In de beleidsanalyse beschikt men over minder begrippen. De keuze voor een zo ruim mogelijk begrippenapparaat voor de inhoudsanalyse berust op het streven om zoveel mogelijk gegevens uit de documenten op te sporen die relevant kunnen zijn voor de beschrijving van de besluitvormingssituatie.

## 2 Opzet van het onderzoek

Om de bruikbaarheid van de gekozen begrippen te toetsen hebben we uit een verzameling van documenten afkomstig van het archief van de ministerraad<sup>21</sup> uit de jaren (1900-1920) teksten gekozen die betrekking hebben op twee afzonderlijke beslissingssituaties. Beslissingssituatie 1 handelt over een minister-raadszitting in het begin van de eerste wereldoorlog (3 oktober 1914) waarin men overweegt welke maatregelen te nemen zijn in verband met de bezetting van Antwerpen door de Duitsers. Beslissingssituatie 2 behelst de overwegingen van de ministerraad en de opperbevelhebber betreffende demobilisatie in het voorjaar 1916.

*De beoordelingsprocedure* — Drie codeurs kregen individueel gedurende enkele dagen van de onderzoeker een training in het opsporen van de besliskundige begrippen. Hun beoordelingstaak was tweeledig:

- (1) de zinnen in de teksten werden eerst in semantische eenheden opgesplitst d.w.z. in stukken tekst die voor het beslissingsproces van betekenis leken te zijn;
- (2) vervolgens werd aan de verscheidene stukken tekst een besliskundig begrip toegekend.

Na deze periode van opleiding kon aan de eigenlijke beoordelingsprocedure begonnen worden. De beoordelaars en de onderzoeker analyseerden onafhan-

Tabel 1: Vergelijking van begrippen uit de beslistkunde en de beleidsanalyse met het begrippenapparaat voor de inhoudsanalyse

Begrippen voor de inhoudsanalyse	Begrippen uit de beslistkunde	Begrippen uit de beleidsanalyse	
		finale methode	kosten-baten-analyse
huidige toestand	toestand van het systeem	uitgangssituatie	—
evaluatie van de huidige toestand	—	—	—
mogelijke acties van de eigen partij	actie variabelen	middelen voor een actor	activiteiten
mogelijke acties van de andere partij(en)	actie variabelen	middelen van B in het belang van zijn doel	—
mogelijke nieuwe ontwikkelingen	ontwikkeling in toestand van het systeem	—	—
mogelijke resultaten voor de eigen partij	resultaten	beoogde effecten	beoogde effecten
		neveneffecten averechte effecten	neveneffecten —
waarden van mogelijke resultaten	subjectieve waarde	—	waardering van effecten
kansen op mogelijke resultaten, nieuwe ontwikkelingen en acties van de andere partij(en)	subjectieve kans	—	—
motivering van de al dan niet gekozen actie(s)	—	—	—

kelijk van elkaar de documenten met betrekking tot de eerste beslissingssituatie. Na analyse van één document kwamen ze in groepen van twee bijeen en vergeleken de resultaten. Bij verschillen in tekstinterpretatie werd door middel van discussie een gemeenschappelijke oplossing per groep gezocht.

Voor de documenten van beslissingssituatie 1 werd deze procedure herhaald waarbij tussen de coderingen een periode van 2 maanden verstreken was. Nadat men voor de tweede keer weer gemeenschappelijke oplossingen per groep had bereikt werd in een gezamenlijke bijeenkomst een beslissing genomen betreffende de nog resterende afwijkingen tussen de twee groepen. Bij de be-

oordelingen van de tweede beslissingssituatie werd op analoge wijze te werk gegaan. Dit is weliswaar slechts een keer uitgevoerd.

Uit het voorafgaande valt op te maken dat we zowel over individuele als groepsgegevens beschikken van twee afzonderlijke beslissingssituaties. De keuze van 2 beslissingssituaties berust op de gedachte dat de beoordelaars bij het opsporen van overwegingen bij de eerste case nogal ongevoerd zijn en niet tot optimale resultaten zouden kunnen komen. Indien er een leerproces plaatsvindt zouden dan de resultaten van de codering van beslissingssituatie 2 een betere indruk geven van de mogelijke mate van overeenstemming tussen de beoordelaars.<sup>22</sup> Om weliswaar ook na te kunnen gaan wat de mate van overeenstemming bij case 1 zou zijn mits men over genoeg oefening beschikt, werd de coderingsprocedure na afloop van twee maanden herhaald onder de veronderstelling dat het herinneringseffect minimaal zou zijn.

Bij de bepaling van de inter- en intracodeurbetrouwbaarheid zullen we gebruik maken van groepsbeoordelingen. Dit is gebaseerd op het feit dat twee beoordelaars een beter overzicht hebben dan een enkeling en we daarom bij verder onderzoek van teams van beoordelaars gebruik zullen maken. Er wordt echter ook nagegaan in hoeverre de individuele codeurs met de groepsbeoordelingen overeenstemmen.

*De gehanteerde overeenstemmingsmaten* — Aan de hand van onze coderingsprocedure die in twee stappen verloopt, t.w.

- 1 het vaststellen van de structuur van de semantische eenheden,
- 2 het toekennen van een beslistkundig begrip aan deze eenheden

kan de mate van overeenstemming van beoordelaars op twee manieren onderzocht worden.

Voor de eerste stap werd een structuurmaat ontwikkeld<sup>23</sup> die bij volledige overeenstemming de waarde 1 krijgt en bij geen overeenstemming 0. De overeenstemming bij de begripstoekenning werd met Scott's  $\pi$  berekend. Deze maat wordt 0 wanneer de overeenstemming zuiver op toeval berust, 1 indien er volledige overeenstemming aanwezig is en kleiner dan 0 wanneer de overeenstemming geringer is dan wat men door toeval kan verwachten.<sup>24</sup>

### 3 De resultaten van het onderzoek

In tabellen 2, 3 en 4 geven we de gevonden resultaten weer, verkregen voor het opsplitsen van zinnen in betekenseenheden. Daar het aantal zinnen van beslissingssituatie 1 zeer groot was werd per codering een sample van 81 zinnen genomen. Bij beslissingssituatie 2 zijn alle zinnen gescored. De structuurmaat werd dan per zin berekend. Van 81 resp. 48 scores namen we de mediaan.<sup>25</sup>

De overeenstemming met de uiteindelijke beoordeling bij de eerste codering

Tabel 2: Overeenstemming tussen de individuele codeurs met de gezamenlijke codering bij het opsplitsen van zinnen in betekeniseenheden

documenten	waarde van de structuurmaat				aantal zinnen
	codeur 1	codeur 2	codeur 3	codeur 4	
beslissingssituatie 1 eerste codering	.92	.83	.73	.78	81
beslissingssituatie 1 tweede codering	.96	.90	.92	.85	81
beslissingssituatie 2	1.0	1.0	.92	.88	48

is hoog (.92, .83, .73, .78) en wordt dank zij de oefening bij de beoordeling van beslissingssituatie 2 nog hoger (1.0, 1.0, .92, .88).

De intracodeurbetrouwbaarheid is in tabel 3 samengevat.

Tabel 3: Intracodeurbetrouwbaarheid bij het opsplitsen van zinnen in betekeniseenheden van groep 1 en groep 2 bij herhaling van de beoordeling van beslissingssituatie 1

codeurs	waarde van de structuurmaat	aantal zinnen
groep 1	.83	81
groep 2	.85	81

Ook deze scores zijn redelijk hoog. Ze zijn echter lager dan die van beslissingssituatie 2 van tabel 2. Aangezien de individuele codeurs per beoordeling hun scores verbeteren d.w.z. een leerproces ondergaan is het aannemelijk dat bij een vergelijking van de groepsresultaten van twee verschillende coderingen de overeenstemming tussen deze relatief lager zal zijn, daar per codering per groep de resultaten verbeterd worden.

In tabel 4 zijn de gegevens omtrent de intercodeurbetrouwbaarheid weergegeven. Uit deze tabel is op te maken dat de betrouwbaarheid tussen de teams van codeurs reeds bij de eerste codering van beslissingssituatie 1 redelijk hoog is (.88). Hetzelfde geldt voor de herhaalde beoordeling en voor de tweede beslissingssituatie.

In tabellen 5, 6 en 7 zijn de overeenstemmingsscores bij de begripstoekenning van de betekeniseenheden weergegeven. De overeenstemmingscoëfficiënt  $\pi$  werd berekend op basis van alle betekeniseenheden die op dezelfde manier opgesplitst waren. Daar de beoordelaars bij het opsplitsen van zinnen in betekeniseenheden per codering meer eenheden overeenstemmend onderscheiden is het aantal daarvan bij de begripstoekenning van de herhaling van beslissingssituatie 1 groter. De  $\pi$  coëfficiënt is echter niet gevoelig voor het aantal eenheden. Tabel 5 bevat de gegevens omtrent de overeenstemming tus-

Tabel 4: Intercodeurbetrouwbaarheid tussen de twee groepen beoordelaars bij het opsplitsen van zinnen in semantische eenheden

codering van documenten	waarde van de structuurmaat	aantal zinnen
beslissingssituatie 1 eerste codering	.88	81
beslissingssituatie 1 tweede codering	.94	81
beslissingssituatie 2	.91	48

sen de individuele codeurs met de gezamenlijke beoordeling bij de begripstoekenning.

Tabel 5: Overeenstemming tussen de individuele codeurs met de gezamenlijke beoordeling bij de begripstoekenning aan de eenheden

documenten	codeur 1		codeur 2		codeur 3		codeur 4	
	aantal eenheden	$\pi$	aantal eenheden	$\pi$	aantal eenheden	$\pi$	aantal eenheden	$\pi$
beslissingssituatie 1 eerste beoordeling	419	.81	375	.78	315	.82	299	.77
beslissingssituatie 1 tweede beoordeling	526	.93	453	.93	408	.92	426	.90
beslissingssituatie 2	112	.91	103	.87	96	.89	97	.87

Uit deze tabel valt op te maken dat de individuele codeurs een leerproces ondergaan daar de overeenstemming bij beslissingssituatie 1, eerste codering, geringer is (.81, .78, .82, .77) dan die bij beslissingssituatie 2 (.91, .87, .89, .87). De intracodeurbetrouwbaarheid is in tabel 6 weergegeven.

Tabel 6: Intracodeurbetrouwbaarheid bij de begripstoekenning aan de eenheden per groep bij herhaling van de beoordeling van beslissingssituatie 1

codeurs	$\pi$ coëfficiënt	aantal betekeniseenheden
groep 1	.91	440
groep 2	.88	471

De intracodeurbetrouwbaarheid is hoog. Blijkbaar heeft men per groep al bij de eerste beoordeling een goed resultaat bereikt zodat men de tweede keer

hieraan niet veel meer kan verbeteren.

Tabel 7: Intercodeurbetrouwbaarheid bij de begripstoekenning aan de semantische eenheden tussen groep 1 en groep 2

documenten	$\pi$ coëfficiënt	aantal betekeniseenheden
beslissingssituatie 1		
eerste codering	.84	356
beslissingssituatie 1		
tweede codering	.92	489
beslissingssituatie 2	.86	89

De intercodeurbetrouwbaarheid is bij de eerste codering van beslissingssituatie 1 reeds hoog en wordt bij beslissingssituatie 2 niet verbeterd.

#### 4 Conclusie

Gezien de hoge inter- en intracodeurbetrouwbaarheid die we hebben gevonden, mogen we concluderen dat de codering van de teksten nauwelijks afhankelijk is van het oordeel van de individuele beoordelaar of van toevalsfactoren maar relatief nauwkeurig uit de tekst is af te leiden.

Hieruit willen we niet de conclusie trekken dat dus ons begrippenapparaat het enig juiste is en het enige met de vermelde karakteristieken. Hiervoor zou vergelijkend onderzoek noodzakelijk zijn.

Echter het onderzoek heeft uitgewezen dat dit begrippenapparaat bruikbaar zou kunnen zijn voor beschrijvend onderzoek en geen correctie behoeft. Of de beschrijvingen inderdaad in deze begrippen kunnen geschieden zullen we in verder onderzoek nagaan.

#### Noten

- 1 Bijv.: D. Wendt, Ch. Vlek (1975), S. Siegel e.a. (1964), W. E. Saris, I. N. Saris-Gallhofer (1975)
- 2 J. Kriens, G. de Leve, p. 13.
- 3 G. Kuypers, p. 261.
- 4 P. Fishburn (1964), p. 12. Men gebruikt echter vaker de term 'mogelijke programma's van acties' of 'strategieën' d.w.z. combinaties van acties die tot het gewenste doel kunnen leiden. In het kader van het ontwikkelen van een inhoudsanalyseinstrument leek het echter nuttig om eerst het basisbegrip de 'acties' op te sporen.
- 5 G. Kuypers, p. 35.
- 6 Tweede deelrapport van de werkgroep 'Normen en maatstaven voor kostenbaten-analyses'; Meten en waarden, in *Beleidsanalyse* 1975/4, p. 19.
- 7 P. Fishburn (1964), p. 12.

- 8 G. Kuypers, p. 70.
- 9 J. Kriens, G. de Leve, p. 13.
- 10 P. Fishburn (1964), p. 20.
- 11 G. Kuypers, p. 38.
- 12 ibidem.
- 13 ibidem, p. 42.
- 14 ibidem, p. 43.
- 15 *Beleidsanalyse*, 1975/4, p. 19.
- 16 *Beleidsanalyse*, 1976/3, p. 49.
- 17 *Beleidsanalyse*, 1975/, p. 19.
- 18 P. Fishburn (1964), p. 39, J. Kriens, G. de Leve, p. 14.
- 19 *Beleidsanalyse*, 1976/3, p. 50, 1975/4, p. 10.
- 20 P. Fishburn (1964), p. 36 e.v.
- 21 Algemeen Rijksarchief te 's-Gravenhage, dossier RA 2e, Archief Ministeraad, 3 oktober 1914, en bijlagen tot de notulen van de ministerraad, april 1916, Ontwerp vermindering troepenmacht.
- 22 We veronderstellen daarbij echter dat de gekozen teksten qua taal vergelijkbaar zijn daar ze van dezelfde periode en hetzelfde departement afkomstig zijn.
- 23 Voor meer technische details verwijzen we naar het artikel van I. N. Gallhofer in *Methoden en Data Nieuwsbrief*, februari 1978.
- 24 Zie K. Krippendorff, p. 139 e.v.
- 25 Daar de data scheef verdeeld zijn leek ons de mediaan beter dan het gemiddelde.

#### Literatuur

- Beleidsanalyse*, driemaandelijks bericht van de commissie voor de ontwikkeling van beleidsanalyse, 1975/4, 1976/3, 1976/4, Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage
- P. C. Fishburn, *Decision and value theory*, Publications in operations research, nr. 10, J. Wiley, New York, 1964
- , *Utility theory for decision making*, J. Wiley, New York, 1970.
- J. Kriens, G. de Leve, *Leergang besliskunde, Inleiding tot de mathematische besliskunde*, Mc syllabus 1.5, Mathematisch Centrum, Amsterdam, 1971
- K. Krippendorff, Bivariate agreement coefficients for reliability of data, in *Sociological Methodology*, E. F. Borgatta, G. W. Bohrnstedt eds., Jossey Bass, San Francisco, 1970
- G. Kuypers, *Grondbegrippen van politiek*, Het Spectrum, Utrecht/Antwerpen, 1973
- M. Leiserson, *The study of coalition behavior; theoretical perspectives and cases from four continents*, New York, Holt, Rinehart, 1970
- R. D. Luce, H. Raiffa, *Games and decisions*, J. Wiley, New York, 1957
- J. v. Neumann, O. Morgenstern, *Theory of games and economic behavior*, Princeton, University press, New Jersey, 1947
- H. Raiffa, R. Schlaiffer, *Applied statistical decision theory*, Harvard Business School, Boston, 1961
- H. Raiffa, *Decision analysis, introductory lectures on choices under uncertainty*, Addison Wesley, Reading, Massachusetts, 1968
- A. Rapoport, *Two-person game theory*, Ann Arbor, University of Michigan press, 1966

- , *N-person game theory*, Ann Arbor, University of Michigan press, 1970
- , *Game theory as a theory of conflict resolution*, D. Reidel, Dordrecht-Holland/Boston-U.S.A., 1974
- W. E. Saris, I. N. Saris-Gallhofer, L'application d'un modèle de décision à des données historiques, in *Revue Française de Science Politique*, deel XXV, nr. 3, juni 1975, p. 473 e.v.
- I. I. Gallhofer, Coders' reliability in the study of decision making concepts; replications in time and across topics, in *Methoden en Data Nieuwsletter*, februari 1978.
- S. Siegel, A. Siegel, J. McMichael-Andrews, *Choice, strategy and utility*. McGraw-Hill, 1964
- D. Wendt, Ch. Vlek, *Utility, probability and human decision making*, D. Reidel, Dordrecht, 1975

## Rectificatie

De recensie van M. P. C. M. van Schendelen en H. T. J. F. van Maarseveen, *Proces van wetgeving; een onderzoek naar de snelheid van wetgeving in Nederland (1961-1970)* en van M. P. C. M. van Schendelen, *Terugtrek van de wetgever (Acta Politica XIII nr. 2, april 1978, pp. 296-8)* is niet, zoals abusievelijk vermeld staat, van de hand van drs. R. B. Andeweg, maar van drs. G. Visscher.

De redactie van *Acta Politica* biedt alle betrokkenen voor deze foutieve ondertekening haar versontschuldiging aan.

---

H. G. de Maar, *De uitbreiding van Schiphol; Hoe de komst van het straalvliegtuig invloed heeft gehad op het bestuur*. Deventer (Kluwer), 1976, XIV + 289 pag., f 50,-

---

Het is lofwaardig als iemand het op zich neemt een besluitvormingsproces te analyseren tegen de achtergrond van het publiekrechtelijke kader. Te weinig nog is de problematiek van het spanningsveld tussen juridisch kader en besluitvorming systematisch onderzocht. Hierin ligt een belangrijke verdienste van de studie van De Maar over de uitbreiding van Schiphol. Dat de schrijver tot de conclusie komt dat het publiekrechtelijke kader te statisch is om de dynamiek van bijzondere besluitvormingsprocessen te dekken, zal niemand verwonderen. Het is echter nuttig dit aan de hand van een bepaald, in diepte geanalyseerd geval aangetoond te zien; en met name ook, hoe traag in bepaalde gevallen het in leven roepen van aanvullende en effectieve kaders voor besluitvorming tot stand komt.

De schrijver heeft een op zich zelf ook nog weinig onderzocht thema gekozen t.w. de effecten van een nieuwe factor in het besluitvormingsproces, en de spanningen die een nieuwe factor met zich kan brengen voor het functioneren van wettelijke en institutionele kaders. Het gegeven is interessant, maar de lezer wordt niet erg duidelijk gemaakt wat onder een nieuwe factor moet worden verstaan en wat de typische kenmerken daarvan zijn. Moet men daarbij denken aan kwalitatieve en/of kwantitatieve veranderingen denken? aan snelle of ook aan geleidelijke veranderingen? aan feitelijke of ook aan waarde-veranderingen? alleen aan veranderingen die aanzienlijke gevolgen hebben voor het beleid, of ook als dit niet het geval is? Ook geeft de schrijver onvoldoende aan wat de kenmerkende nieuwe elementen van de komst van het straalvliegtuig zijn, en wat de specifieke gevolgen van ieder van deze